

Adatok néhány adventív növény előfordulásához a Nyugat-Dunántúlon

KULCSÁR László

H-9600 Sárvár, Orsolya u. 19.; kulcsar.laszlo69@gmail.com

Data on the occurrence of alien plants in Western Transdanubia (Hungary)

Summary – In his publication the author provides data on the occurrence of 11 alien species in Western Transdanubia. Three of these species (*Euphorbia maculata*, *Euphorbia peplus*, *Muscari armeniacum*) were observed to have spread rapidly in the past decade. It can be concluded that 4 species (*Artemisia annua*, *Crocus banaticus*, *Polycarpon tetraphyllum*, *Veronica filiformis*) have reached a state which is close to naturalization, while the other reported species (*Euphorbia lathyris*, *Senecio inaequidens*, *Silybum marianum*, *Veronica peregrina*) are casual in this region at present.

Keywords: alien plant, Western Transdanubia, horticulture, ornamental plant trade

Összefoglalás – A szerző a közleményben 11 adventív faj előfordulási adatait közli a Nyugat-Dunántúlról. Közülük 3 faj esetében (*Euphorbia maculata*, *Euphorbia peplus*, *Muscari armeniacum*) az utóbbi évtizedben gyors terjedés volt megfigyelhető. 4 faj vonatkozásában (*Artemisia annua*, *Crocus banaticus*, *Polycarpon tetraphyllum*, *Veronica filiformis*) a faj meghonosodás közeli állapotára lehet következtetni, míg a többi közölt faj (*Euphorbia lathyris*, *Senecio inaequidens*, *Silybum marianum*, *Veronica peregrina*) jelenleg alkalmi megtelepedő a térségben.

Kulcsszavak: adventív növény, Nyugat-Dunántúl, kerti dísnövény, dísnövénykereskedelem

Jelen rövid közleményben a Nyugat-Dunántúl területén 2016 és 2022 között megfigyelt és a térségre vonatkozó korábbi publikációkban ritkán szereplő adventív fajok előfordulási adatait ismertetem. Az adatok közzlése a közigazgatási határ szerinti település nevének, a magyarországi flóratérképezés kvadrátazonosítójának (KIRÁLY *et al.* 2003) és a megfigyelés évének feltüntetésével történik. Nem a szerzőtől származó adatok esetében az adatközlők nevének monogramjai is feltüntetésre kerültek, az alábbiak szerint:

SD – Schmidt Dávid ME – Madarász Enikő KB – Keszei Balázs

Enumeráció

***Artemisia annua* L.** – Sitke: kavicsbánya udvarán [8767.2] (2016); Sárvár: a lebontott cukorgyár területén [8767.2] (2022). A faj korábbi előfordulását a Nyugat-Dunántúlról MESTERHÁZY & KULCSÁR (2015) közölte Sárvár-Hegyközségből. KIRÁLY & KIRÁLY (2018) további három adatát ismerteti a térségből, amelyek közül az egyik szinte azonos az általam is megtalált sárvári cukorgyári lelőhellyel. Utóbbi szerzők szerint a faj a Nyugat-Dunántúlon ritka alkalmi megtelepedő, melynek némileg ellentmond, hogy a faj Sárvár környékén közel másfél évtizede jelen van.

- Crocus banaticus*** J. Gay – Kám: Jeli arborétum melletti gyertyános tölgyesben több nagyobb foltban [8967.1] (2017–2022). A növény a közeli arborétumból jutott ki a szomszédos erdőbe, ahol mára ezres egyedszámú öfenntartó állománya alakult ki. A termőhelyre Dr. Garami Ágnes hívta fel a figyelmemet, aki egy őszi kirándulás alkalmával bukkant rá a virágokra.
- Euphorbia lathyris*** L. – Káld: Farkas-erdő szegélyében 2 nagyobb tő [8868.1] (2020); Táplánszentkereszt: Kisfaludy utcától északra, dűlőút gyomos szegélyén, szemetes helyen néhány tő [8766.3] (2021, SD). A fajnak a Nyugat-Dunántúlon csak alkalmi kivadulásai ismertek. KIRÁLY & KIRÁLY (2018) a Kőszegi-hegységből és a Répce-síkról, MOLNÁR *et al.* (2022) Sárvár-Rábasömjén mellől közölték előfordulását. A káldi példányok minden bizonnyal kihordott kerti zöldhulladékkal kerültek ki az erdő szélére, hasonlóan az ország más tájain megfigyelt esetekhez (SCHMOTZER 2015, MOLNÁR *et al.* 2020).
- Euphorbia maculata*** L. – Bük: Szent Kelemen templom előtti köztéri virágágyásban [8666.2] (2022); Kossuth L. utca, a Piroska hotel közelében, járdán [8666.2] (2022, SD); Kőszeg: Pogányi út végén a bevásárlóközpont díszkövezett parkolójában [8665.1] (2022, SD); Sárvár: járdaszegélyben [8767.2] (2016–2022); Vasvár: a vasútállomás előtti járda repedéseiben [8966.2] (2016–2022). A faj hazánkban elsősorban települési környezetben meghonosodott újjövevény. Kolonizációja az utóbbi egy-két évtizedben gyorsult fel ország-szerte, így a Nyugat-Dunántúlon is egyre több adata vált ismertté (MOLNÁR *et al.* 2020, 2022). Ezeket egészítik ki a most közölt előfordulások. A faj több esetben is közterületi virágágyásból került elő, ezért terjedésében nagy szerepe lehet a dísznövénykereskedelemnek (vö. TAKÁCS *et al.* 2020).
- Euphorbia peplus*** L. – Sárvár: a település belterületén többfelé gyepekben, kertekben, járdaszegélyben [8767.2] (2018–2022); Szeleste: az arborétum évelőkertjének virágágyásában [8666.4] (2022); Kőszeg: Petőfi-tér, kertben [8665.1] (2022); Sopron: belterületi gyepekben többfelé [8365.2] (2020); Szombathely: belterületi kertekben sokfelé [8765.4] (2016, SD). Az előző fajhoz hasonlóan a növény hazánkban az urbán flóra meghonosodott tagja. A Nyugat-Dunántúlon, illetve országosan is alultérképezett, adathiányos faj (BARTHA *et al.* 2023). Az általam megfigyelt helyeken több helyütt gyakori, közönséges gyom.
- Muscari armeniacum*** Leichtlin ex Baker – Sárvár-Hegyközség: füves útrézsűben [8767.4] (2021); Sótöny: a szőlőhegy földútjának szegélyében [8867.4] (2021); Nagysimonyi: füves útrézsűben [8768.1] (2022); Sopron: Kellner liget aljnövényzetében néhány tő [8265.4] (2022); Sopron: Kallómalom utca, a Kistómalom felé vezető út mellett, kerítés melletti szárazgyepben tömeges [8365.2] (2022, SD); Táplánszentkereszt: a régi vasút mentén futó árok szélén, [8866.1] (2020, SD); Vát: belterületi árokpartokon [8766.2] (2019, SD). Kedvelt hagymás dísznövény, mely gyakran kiszökik a kertekből és egyre több helyen a települések zöldterületein, útszéleken és árokpartokon jelenik meg. A faj kivadásának országosan viszonylag kevés publikált adata ismert (LISZTES-SZABÓ 2018, WIRTH *et al.* 2020), ezzel szemben a Flóraatlaszban (BARTHA *et al.* 2023) a *Castriferreicum* területéről relatív sok előfordulás található. Véltetően országosan adathiányos, alultérképezett fajról van szó, és a Nyugat-Dunántúlhoz hasonlóan az ország más térségeiben is további terjedése várható.
- Polycarpon tetraphyllum*** L. – Sárvár: Ikervári utca, építőanyag kereskedés telephelyén [8767.1] (2019–2022). A Nyugat-Dunántúlról eddigi egyetlen adatát SCHMIDT (2016) Szombathely belterületéről közölte. Hazánk területén ritka adventív fajnak Sárvár belterületén tucatnyi példányból álló meghonosodott, öfenntartó állománya él. A sárvári állomány magjai valószínűleg Olaszországból importált építőanyag szállítmánnyal érkezhettek, mivel a kereskedés rendszeresen importál közvetlenül olasz beszállítóktól. SÜVEGES *et al.* (2021) a faj nagyvázsonyi előfordulása esetében is felvetette az építőanyaggal történő behurcolás lehetőségét.

Senecio inaequidens DC. – Kőszeg: a Kőszegi-hegységben a Stájer házak feletti bükkös vágásában [8664.2] (2016); Fertőszéplak, Rongyos-erdő, vágásterületen 1 erőteljes példány [8366.4] (2019, SD & ME). A növényt hazánk területén korábban hasonló erdei élőhelyről még nem közölték (HASZONITS & SCHMIDT 2018). Terjedése hazánkban korábban elsősorban vonalas létesítmények mentén (vasutak, gyorsforgalmi autópályák) volt megfigyelhető, újabban azonban már természetserű élőhelyeken is megjelent. Most közölt két előfordulása is emberi tevékenységre vezethető vissza. Mivel tövei vágásterületen bukkantak fel, nem kizárt a munkagépekkel történő behurcolása.

Silybum marianum (L.) Gaertn. – Sárvár: a 88-as főút melletti szántóföldön [8767.1] (2020, 2022); Acsád: a vasútállomás mellett, az Acsád felé vezető út szélén többfelé [8666.3] (2020, SD); Táplánszentkereszt: Nyúlmezei-dűlő, dűlőút mezsgyéjén 1 tő [8766.3] (2022, SD); Bük: szántóföld szegélyében néhány tő [8666.2] (2018, 2019, 2020, KB). A fajnak a Nyugat-Dunántúlon alkalmi előfordulásai ismertek. A térségből korábban KULCSÁR (2007) jelezte egy Gérce melletti szántóföld szegélyéből. Figyelemreméltó, hogy a Sárvár mellett most megtalált mintegy tucatnyi példányból álló állománya 2020-ban és 2022-ben is ugyanannak a szántóföldnek a szegélyéből került elő. Hasonlóan a büki példányok is évről-évre ugyanazon a termőhelyen jelentek meg.

Veronica filiformis Sm. – Szeleste: az arborétum gyepjében több nagyobb foltban [8666.4] (2017-2022). A faj élőhelye a szelestei arborétumban egy fűnyíróval kezelt gyep. Jelentős mértékű terjedése az elmúlt öt évben nem volt megfigyelhető, évről-évre mindig ugyanabban a gyepfoltban található. A faj első ismert előfordulása a *Castriferreicum* területén. A Nyugat-Dunántúlról korábban KIRÁLY (2006) Sopronból közölte.

Veronica peregrina L. – Bejczygyertyános: Farkas-erdőben, erdészeti út vízállásának szegélyében tucatnyi példány [8867.4] (2016). A faj hazai elterjedését TAKÁCS *et al.* (2020) ismerteti. A növény a Nyugat-Dunántúlon ritka, alkalmi megtelepedő. A Flóratlaszban található további három előfordulás dísznövény kertészetekhez köthető (Schmidt *ex verb.*). A Kemesnátról korábban nem jelezték a faj előfordulását.

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm Madarász Enikőnek, Keszei Baláznak és Schmidt Dávidnak, hogy közöletlen adataikat rendelkezésemre bocsátották. Köszönöm Bognár Nórának az angol nyelvű fordításban nyújtott segítségét, a kézirat bírálóinak hasznos észrevételeit és javaslatait. Takács Attilát a kézírathoz fűzött észrevételeiért, valamint tanácsaiért illeti köszönet.

Irodalom

- BARTHA D., BÁN M., SCHMIDT D. & TIBORCZ V. (2023): *Magyarország edényes növényfajainak online adatbázisa* [<http://floraatlasz.uni-sopron.hu>]. – Soproni Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Növénytan és Természetvédelmi Intézet. [Hozzáférés: 2023.03.07.]
- HASZONITS Gy. & SCHMIDT D. (2018): A potenciálisan inváziós vesszős aggófű (*Senecio inaequidens* DC.) aktuális elterjedése Magyarországon. – *Kitabelia* 23(2): 179–187.
- KIRÁLY G. (2006): A *Veronica filiformis* Sm. Magyarországon. – *Flora Pannonica* 4: 9–16.
- KIRÁLY G., BALOGH L., BARINA Z., BARTHA D., BAUER N., BODONCZI L., DANCZA I., FARKAS S., GALAMBOS I., GULYÁS G., MOLNÁR V.A., NAGY J., PIFKÓ D., SCHMOTZER A., SOMLYAY L., SZMORAD F., VIDÉKI R., VOJTKÓ A. & ZÓLYOMI Sz. (2003): A magyarországi flóratérképezés módszertani alapjai. – *Flora Pannonica* 1: 3–20.
- KIRÁLY G. & KIRÁLY A. (2018): Adatok és kiegészítések a magyar flóra ismeretéhez III. – *Botanikai Közlemények* 105(1): 27–96.
- KULCSÁR L. (2007): *Silybum marianum* (L.) Gaertn. előfordulása a Nyugat-Dunántúlon. – *Flora Pannonica* 5: 187–188.

- LISZTES-SZABÓ Zs. (2018): Potenciális neofitonok a kivadulás küszöbén a debreceni Tocó patak mentén. – *Kitaibelia* 23(1): 103–105.
- MESTERHÁZY A. & KULCSÁR L. (2015): Kiegészítések a Nyugat-Dunántúl flórájának ismeretéhez. – *Kitaibelia* 20(2): 213–234.
- MOLNÁR Cs., BAUER N., CSATHÓ A.I., SZIGETI V. & SCHMIDT D. (2020): Az *Oenothera pycnocarpa* Atk. et Bartl. Magyarországon, és kiegészítések néhány idegenhonos faj hazai elterjedéséhez. – *Botanikai Közlemények* 107(2): 177–202.
- MOLNÁR Cs., SCHMIDT D. & BAUER N. (2022): Az *Iris orientalis* Mill. Magyarországon és kiegészítések idegenhonos fajok hazai elterjedéséhez. – *Botanikai Közlemények* 109(2): 165–200.
- SCHMIDT D. (2016): *Euphorbia prostrata* Aiton és *Polycarpon tetraphyllum* L. felbukkanása a Nyugat-Dunántúlon. – *Kitaibelia* 21(1): 161.
- SCHMOTZER A. (2015): *Ceratocephala testiculata* (Crantz) Roth és további adatok a Bükkalja flórájához. – *Kitaibelia* 20(1): 81–142.
- SÜVEGES K., TAKÁCS A., TÓTH K., TÖRÖK P., VIRÁR J. & MOLNÁR Cs. (2021): Taxonomical and chorological notes 14 (138–152). – *Studia botanica hungarica* 52(1): 65–79.
- TAKÁCS A., WIRTH T., SCHMOTZER A., GULYÁS G., JORDÁN S., SÜVEGES K., VIRÓK V. & SOMLAY L. (2020): *Cardamine occulta* Hornem. Magyarországon, és a dísznövénykereskedelem más potyautasai. – *Kitaibelia* 25(2): 195–214.
- WIRTH T., KOVÁCS D. & CSIKY J. (2020): Adatok és kiegészítések a magyarországi adventív flóra kivadult, meghonosodott és potenciális inváziós fajainak ismeretéhez. – *Kitaibelia* 25(2): 111–156.

Beérkezett / received: 2023. 01. 06. • Elfogadva / accepted: 2023. 03. 26.